کۆتایی حزبی کوردی: وادەیەکی درەنگ بەڵام چاوەڕوانکراو …
نەوزاد جەمال

رەنگە لەهیچ کوێیەکی دنیادا هێندەی لای ئێمە، حزب وەک جانەوەرێکی قەزەوەن و ناحەز وێنانەکرا بێت. بێزرانی حزب بە خودی حزبییەکان و ئەو نووسینە رەخنەییانەشی کە لەمەزەندەکردنیاندا بۆ چییەتی کێشەو قەیرانەکان، سەرووپێتەڵاکی چەمکی حزب دەکوتنەوە نەک رەگی کێشەکە. ئیتر، چەمکی حزب بۆتە نەفرەتێکی نەتەوەیی و نیشتمانی و ساخکردنەوەی کەی تەنگەژەکان لەسەری! بەڵام، ئایا کێشەی ئێمە خودی حزب و ساسیەتە؟ ئایا لەقۆناخی پۆست-حزبداین و چیتر پێویستمان بەو فۆرمە رێکخراوەییەی سیاسەت نییە؟

– بەدگۆڕانێکی چاوەڕوانکراو

ساڵی(۲۰۱۳) لەکتێبی “ئەنتەلەجیای سیاسی کۆمەڵگەی کوردی”دا لە بەشێکیدا بەناوی ‘حزبایەتی بونیادی کێشەیەکی کۆمەڵایەتی’، ئاوابوونی حزبی کوردییم هێنابووە بەرباس. کۆتایی حزب بەو مانا مۆدێرنەی کە ‘سیاسەت’ دەبێت بیکات، نەک بەمانای ئەوەی هەرچی ناوی حزبایەتییە بەجارێک نامێنێت. بەڕای من ئاوابوونەکە ئەو شەوانەیە کە لەچییەتی حزب و سیاسەتی کوردییدا روویداوە. لێرەدا، ئەو شەواندنە بە ‘بەدگۆرانێکی جۆریی’ دانێم و لەچەند دەرکەوتێکدا دەیخوێنمەوە.

حزبەدێرینەکان ئەگەر سەدەیەکیش تەمەنیان بێت، زادەو هەڵقوڵاوی هەلومەرجێکن کە لەمەڕدا پێدراوەکانی هەبوون و مانەوەیان بەسەرچوون. ئەو زەمینەو هەلومەرجەی تێیدا سەریانهەڵداوە، زەرورەتی کارکردنیان بەشێوەی رابوردوو نەهێشتووە. لەئەنجامدا ئەوەی ناوی حزبە، یەکێکتری کۆمەڵگەیە کە بنەماڵەو خێڵە. یەکەیەک کە خۆ پارێزانە بەرژەوەندییەکانی بەمیکانیزمێکی سەردەمیانە پەرەپێدەدات و تەنها پشکی رۆڵەکانی (نەک ئەندام) مسۆگەردەکات.

لێرەوە، ئەم یەکە کۆنەوارە، تەنها ئەرک و رۆڵێکی کۆمەڵایەتی نابینێت، بەڵکو لەفەزای گشتی و ئاستی دامەزراوەییشدا، بڕیاری سیاسی قۆرخدەکات. ئیدی، حزب رووخسارێکی ساختەمۆدێرنی یەکەیەکی کۆمەڵایەتییە کە شەرعیەتی سیاسی پاواندەکات. دواجار سیاسەت دەکاتە بزنس و حزب کۆمپانیایەکی قازانجخواز.

بەدرێژای دوودەیەی پاش راپەڕین، ئەوانەی بەرپرسی سیاسین لەناوخۆیاندا کەمپانیای تەندروستی و جگەرەو هاوردەکردن و نەوت و بیناسازی و خانووبەرەو پەیوندیوگواستنەوەیان بەشکردووە. دەیەها کارگەی بندیوار لەلاپاڵ و پێدەشتەکاندا هەیەو کەس نازانێت چ کاڵایەک بەرهەمدەهێنن! لەبەرئەوە، دەستمایەی کاربەدەستەحزبیەکان نەسەرمایەکی رەمزیی ئایدۆلۆجیای سیاسی- چەپ یا نەتەوەی-یە نە پسپۆریەتیشە. بەڵکو، کەڵەکەبوونی زەوی و موڵک، دەستوپێوەند، ئۆتۆمبیل و سانە.
لەم حاڵەتەشدا دابەشبوون، پەرتبوون و لێکترازان ئاسایی و چاوەوانکراوە، مادام، ئامانجە ستراتیژییەکە قازانج، پاوانکردن زیادکردنی داهاتەکانە. بەگشتی کادێری حزبی بازرگانەو خاڵییە لەمانای سیاسەت، نەک هەر لەبەرئەوەی زۆربەیان لەسیاسەت تێناگەن و نازانن، بەڵکو لەسەر پێوەرەکانی بازرگانی- قازانجی خێراو کەڵەکەکردنی سەرمایەی مادیی- کاردەکەن. لەبەرئەوە، حزبکەمپانیا جگەلە پێگەو پارەو پاداشت و پۆست، شتێکی دیکەی نییە بە کەینی ئینتیما.
لەرەوە یەکێک لەو چارەنووسە حەتمییەی حزب و سیاسەکان تێدەکەون، پشتبەستنە بەسامانی نەوت و ئەوانیترە بەپلەی دوو. بەڵام، هەموو تویژینەوەو وپێشبینییەکان دەریدەخەن کە ئیتر نەک جێگرەوەی نەوت بەڕێوەیە، بەڵکو چیتر تاکە سەرچاوەی ووزەش نییە. جگەلە بەزنونزمی نرخی، فرۆشتنی بەرامبەر بەچەک و جەنگی بەوەکالەت، داهاتێکی نامسۆگەرە.
خاڵێکیتر، ئەوەیە کە ململانێی سیاسی لە ئایدۆلۆجیاو دیدگەیەکی سیایسەوە، دەبێتە پێکهەڵپرژان لەسەر هەناردەو شیرینی گرێبەست!
لەم چەند مانگەی دوایدا، نەوت پلەی یەکەمی ئەجێنداکان و چەقی ململانێکانی نەک هەر هەرێم و بەغدا بەڵکو لەناوخۆشدا و لەناو پلەباڵاکانی حزبیشدا بەتایبەتر. لەکاتی قەیرانی داراییدا، چاوبڕینە ئەو سەرچاوەیە، دەریدەخات کە سیاست گۆڕاوە. ئیتر، ململانێکان شەڕی پشکە نەک سیاسەت. خاڵی هاوبەشی جەمسەرەدەسەڵاتدارەکان، پێکهاتن و لێکترازانە لەسەر پشکەکانە.
بەئاشکرا دیارە کە لایەنەکان کێشەی سەرچاوەی ئابوری و داهات دەکەن بەئامرازو هۆکاری سەرەکی ململانێکان. لەوپێناوەشدا ناو و نازناویی سیاسی لەیەکتردەنەن لە رکابەری نێوان دوو کەمپانیا دەچێت کە لەناوەڕۆکدا هەمان بیرکردنەوە بەڵام بەلۆگۆی بازرگانی جیاوازەوە. ئیدی، نواڵین و دیدێکی سیاسی بۆ کوردستان و داهاتوو لەگۆڕێدا نییە.
لەسەر ئاستی رابەرایەتی و سەرکردایەتیش حزبەدێرینەکان لەگرفتدان.

سەرکردە سیاسی و رابەرە ئیلهامبەخشەکانی وەک ‘ماندێلا’، ‘گاندی’ و ‘داڤید بن گۆریۆن'(دامەزرێنەری ئیسرایل) لەمێژوودا بەمانای ووشە سەرکردەو رابەربوون. سەدەیەک یا بەلانی کەمەوە، نیوسەدە خەباتیان بەبچرانیان کردووە. لەوپێناوەشدا راوەدونان و گرتن و ئەشکەنجەو دەربەدەری و هەزاری و هەرەشەیان پێشهاتووە. بەڵام، کە لە هەرێمی کوردستاندا ئێستە پشتئەستوورە بەو ئەزموونانە؟ لە باشوری کوردستاندا (تاڵەبانی، بارزانی و نەوشیروان) ناوی دیارن. بەڵام، ئیتر بمانەوێ و نەمانەوێت، لە بەر هەڵکشانی تەمەن و نەخۆشییەوە، ئەمانیش خەریان لە ئاوابووندایە. بۆیە، جێگرەوەو میراتگری ئەوان دەبێت کێبن؟
دیارە، نەریتی بنەماڵەیی (نەک سیاسی و حزبی)، وادەخوازێت پێگەگە لەناوی بازنەی خێزاندا دەمێنێتەوە. چونکە، شێوازی دابەشکردنی پلەی کارگێڕی کۆمپانیا، ستوونیە نەک ئاسۆیی. لە بەرئەوە، درێژەدان بەسەرمایەی رەمزی سەرکردەکانی پێشووتر، هەرگیز ئەو بەها حزبی و سیاسییەی لێناکەوێتەوە کە سەرکردەی باوک تێیداچالاکبوون.
پێویستە بپرسینەوە: ئایا لەقۆناخی پۆست-حزبدا، هێزی کۆمەڵایەتی و بزاوتی جەماوەری و رێکخراوەیی، دەتوانن ئەو جێگەخاڵییەی حزب بگرنەوە؟ پرسیارەکەش لەوەوەدێت؛ ناڕەزایی گشتی لەکوردستاندا هەیە، بەڵام لەبەرچی نەبووتە هێزێک و بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی؟ بەڕای من، بەشێکی زۆری ململانێکان تەنها لەسەر ئاستی ماکرۆهێزە(دەسەڵاتی سیاسی/ئابورریی) نەک میکرۆهێز(هێزی کۆمەڵایەتی و بنکەی جەماوەری)ە. ئەوەی دێت، لەسەر ئاستی سەرەوەو سەرخانی سیاسی و سەرووکۆمەڵایەتی، نەک ئاستی ژێرخانیی کۆمەڵگە ململانێ و خەباتدەکات.
مەرگی سیاسەت
بەدگۆڕانێکیتەر کە مەرگی سیاسەتی لێکەوتەوە، کورتکردنەوەی پۆستەباڵاکانی حکومەتە بە جۆرێیەکی ئابوری بەشێوازێکی بازرگانی. هەڵبەت، مۆدیلی بازرگانی/ بەڕێوەبەری کۆمپانیا لەکاروباری سیاسی هەرێمدا، مۆدێلێکە خشکەیی سەریهەڵدا، بەتایبەت پاش فرۆشتنی نەوت بەشێوازو رێژەی پێشکەوتوو فۆرمی خۆی وەرگرت. بەڵام رەگی ئەم مۆدێلە دەگەڕێتەوە بۆ بەردەستی سەرچاوە سروشتیەکان. بەتایبەت، مێژووی ململانێکانی نەوەدەکانی ‘یەکیتی’ و’پارتی’ داهاتی ئیبراهخم خەلیل و خاڵەسنوورییەکان بوو.
گرێدانەوەی بەرژەوەندی بەهاوپەیمانەتی و هاوسەنگی هێزەوە، لەسەروو بنەماکانی سیاسەت و حوکمڕانییەوەهات. ئەوەی لەسیاسەتدا نەدەبا بکرا، بەباری ئابوریدا رەپدراو چاوی لێنقوێنرا. ئەمەش ئەنجامی ئەو راستییە کە سیاسەتداری و حزبداری و حوکمداری

لەکوردستاندا، خاڵییە لە دیدگە(vision). بڕیارەکان لەگۆشەنیگای بژاردەیەکی ئابورییەوە دراون. ئەقڵییەتێک کە مەزەندەکردنی بۆ پرسەکان، بژاردەی سودو قازانج یا زیان پێوەرە. روانگە زاڵەکە ئەوەیە؛ خەڵک، تاک وەک بەرخۆرو بەردەست هەژماردەکرێت. کۆمەڵگە وەک بازاڕ، حزب کۆمپانیاو سیاسەتیش پاوانکردنی بەرژەوەندییە قازانجخوازەکانە.

لەم سۆنگەوە، سەرۆکی حکومەت وەک بەرپرسێکی باڵا، سیاسەتی بەڕێکارو جوڵەی بازرگارنی هەڵسوڕاندووە. رەهەندە کۆمەڵایەتی و مرۆیی و شارستانیەکەی سیاسەت خراوەتەلاوە. ئەقڵیەتێک کە پێیوایە سەرچاوەی هەموو کێشەوگرفتەکان لەیەکدوو بژاردەی دیاریکراودایە. لێداونێکی خودی سەرۆکی حکومەت کەووتی: ‘لەنێوان خراپ و خراپتردا خراپمان هەلبژارد’، ئەمە پشتڕاستدەکاتەوە. بەدەر لەرادەی واقیعبینی، لێداونەکەی وادەکەوێتەوە بژاردەکانی بەردەستی سنووردارن و رێسای ناچاری گرتۆتەبەر! بەڵام، پرسیارەکە وەکخۆی دەمێنێتەوە؛ ئایا سەرۆکی حکومەت لەئێستەدا کامە بەرنامەو دیدگەیەتی بۆ رێگەچارەو ئاسۆی دواتری؟

هەڵبەت، لەکایەی ئابوری و بازاڕدا مر□ق ب□هاوکێشەی قازانج/سوود بەرەڕوو پێشهات و مەترسی و کێشەکان دەبێتەوە. لەکاتێکدا، سیاسەت رەهەندێکی قوڵی هەیە؛ کۆمەڵگە مر□قگ□لێکە کە چارەنووس و ماف ژیانی شیاوی، پێوەرو بنەمایەکی سازش لەسەرنەکراوە. لەدەرەوەی هاوکێشەیەکی ئابوریی و ماتماتیکی کە تەنها قازانج و زیان دەخوێنێتەوە، هەڵدەسوڕێت.

کەواتە، ب□د□□انەکە لەسیاسەت و حزبایەتیدا بەئاڕاستەی پاوانکردن، قۆرخکردنی سەرچاوەکان و دەستەمۆکردن و لەباربردنی پێوەرو بنەماکانی کاری حزبی و سیاسەت کەوتەوە. ئیتر، حزب بووە کوانی رکوکینەو هەلپەرستی. لەبەرئەوە، لەخۆڕا نییە ئەگەر بووترێت؛ ئەوەی دەکرێت نەسیاسەت، نەحزبایەتییە.